

Ignatiaanse identiteit in overgang

■ Christian Grondin

Christian Grondin behoort sinds 1988 tot de staf van het Centre de spiritualité Manrèse te Quebec City. Op het ogenblik is hij de verantwoordelijke voor de programma's. Ook is hij toegevoegd faculteitslid aan de Université Laval te Quebec. In dit artikel beschrijft hij als leek zijn ervaringen met de ignatiaanse spiritualiteit en met de samenwerking tussen jezuïeten en leken, niet te verwarren met het formele "partnerschap" waar hier en daar in de wereld sprake van is.

"Als we sinds Vaticanum II de tekenen van de tijd bezien, dan kunnen we zeggen dat de kerk van het volgend millennium ontegenzeggelijk de 'kerk van de leken (laïcaat) zal zijn' " (34^e Algemene Congregatie, decreet 13, n. 1). Deze uitspraak van de laatste Algemene Congregatie van de Sociëteit van Jezus markeert een verschijnsel dat langzamerhand een verandering teweegbrengt in het leven van de gehele Kerk. Het gaat er niet alleen om, vast te stellen welke de relatie is tussen geestelijkheid en leken, en de daarmee samenhangende kwestie hoe de verantwoordelijkheden tussen beide moeten worden verdeeld. In feite gaat het om de eigen vorm van de Kerk en om de wijze waarop zij haar zending bepaalt.

Op haar eigen wijze heeft de ignatiaanse spiritualiteit deel aan deze vernieuwing van het kerkelijk leven. Men kan werkelijk zonder overdrijving zeggen dat de ignatiaanse identiteit volledig van gedaante aan het veranderen is. En dit zoeken naar nieuwe vormen gebeurt nergens sterker dan in de betrekkingen tussen jezuïeten en niet-jezuïeten die samen een zending hebben. Ik heb meer dan vijftien jaar in een ignatiaanse instelling gewerkt. Ik denk daarom zeer goed te weten waarover ik spreek; tegelijk ook meen ik op bescheiden wijze actief te hebben bijgedragen tot deze gestage identiteitsverandering. Toen ik in 2002 een internationaal congres bijwoonde over "ignatiaans partnerschap" drong het bovendien tot mij door hoe wijdverspreid, ja algemeen, dit zoeken naar een nieuwe vormgeving van de ignatiaanse identiteit was.

Dit artikel is een soort geestelijke verkenningstocht. Ik zal proberen enige onderwerpen aan te geven die samenhangen met het streven om te komen tot authentiek ignatiaans partnerschap in de zending. Ik zal mijn ideeën zorgvuldig ontlenen aan wat ik meemaak in mijn eigen apostolaat, het *Centre de Spiritualité Manrèse* (CSM) te Quebec City, in de hoop dat dit ertoe zal bijdragen daarmee iets te doen aanvoelen van wat er in heel de Kerk gaande is.

Nieuwe Grenzen

Het is heel opmerkelijk als je ziet hoe het verstaan van de ignatiaanse spiritualiteit zich in de laatste decennia ontwikkeld heeft. Aanvankelijk bestond de neiging ignatiaanse spiritualiteit gelijk te stellen met het leven en de zending van de Sociëteit van Jezus. Nu zien we een belangrijk onderscheid tussen wijze waarop jezuïeten de ignatiaanse spiritualiteit concreet gestalte geven, en andere manieren om haar in godsdienstig verband of als leek te beleven. We zien hier een parallel met de omvorming van de Mariacongregaties tot Gemeenschappen van Christelijk Leven (GCL) in de zeventiger jaren; we zijn gaan erkennen dat de leken een zekere autonomie toekomt wanneer ze het ignatiaans charisma de wereld indragen.

Alle vormen van ignatiaanse spiritualiteit hebben natuurlijk de Geestelijke Oefeningen als gemeenschappelijke bron. Maar vooral doordat in toenemende mate leken betrokken worden bij de geestelijke begeleiding, zijn de Oefeningen zelf een oord geworden waar vele verschillende opvattingen en praktijken ontwikkeld en beproefd kunnen worden. En deze opvattingen en

praktijken weerspiegelen een pluralisme dat zonder meer behoort tot de ignatiaanse spiritualiteit als zodanig. Bij sommige richtingen, zoals bij de opvattingen die door het CSM te Quebec worden voorgestaan, worden de Oefeningen allereerst gezien als een soort pedagogie die voor alle mensen, voor alle geestelijk gebeuren, geschikt is. De Oefeningen hebben evenveel betekenis voor het grote publiek dat alleen maar de zin van het leven wil weten, als voor mensen die geëngageerde christenen zijn. De pedagogie van de Oefeningen gaat verder dan welke bijzondere spiritualiteit ook. Zo gezien komt de vraag, wat de ignatiaanse identiteit nu precies is, des te scherper naar voren: Als de Oefeningen niet noodzakelijkerwijze de bron zijn van een duidelijk onderscheiden ignatiaanse spiritualiteit, hoe wordt dan iemand ignatiaans? Hoe en onder welke omstandigheden kunnen de Oefeningen leiden tot een ignatiaanse identiteit? En moet de genade van de Oefeningen met iets anders worden aangevuld? Zo ja, waarmee? Er zijn veel van dergelijke diepgravende vragen waardoor de ignatiaanse spiritualiteit langs onbetreden paden wordt geleid.

Binnen nauwelijks dertig jaar heeft zich in het ignatiaans zelfbesef een fenomenale omslag voltrokken. Een van die veranderingen heeft definitief zijn beslag gekregen: we stellen niet langer ignatiaanse spiritualiteit gelijk aan de vorm die deze heeft bij de jezuïeten, maar erkennen dat ze op uiteenlopende wijzen in het leven gestalte kan krijgen. Maar nu schijnt er in onze zienswijze een nieuwe verandering gevraagd te worden: de op Ignatius geconcentreerde opvatting over de Oefeningen (in de zojuist beschreven zin) maakt plaats voor een meer universalistische en pluralistische opvatting, die, hoe vreemd het ook mag klinken, misschien meer ignatiaans is dan ooit tevoren. Ongetwijfeld zal de ignatiaanse spiritualiteit altijd de spiritualiteit zijn van nog niet onderzochte en vreemde grenzen, met inbegrip van grenzen binnen de mens zelf.

Een nieuwe rol voor de Sociëteit van Jezus

Uit de ervaring blijkt dat samenwerking van jezuïeten met anderen over heel de wereld niet probleemloos leidt tot een pluralistisch gebeuren. Ikzelf heb verschillende keren jezuïeten als een axioma horen poneren dat ignatiaanse spiritualiteit alleen bij jezuïeten in veilige handen is; anders gezegd bij hen die tijdens hun leven minstens twee maal de dertigdaagse retraite doen – om maar niet te spreken over de algemene ervaring die zij ontleen aan de jaarlijkse retraites, apostolische onderscheidingen, de bestudering van fundamentele geschriften van Ignatius' hand tijdens het noviciaat en tertiaat, en zo verder. Onomwonden zei een van hen tegen mij, ongetwijfeld met de edelste bedoelingen, dat "de enige manier waarop het CSM de pedagogie van de Oefeningen kan toepassen op en dienstbaar maken aan onze tijd is door aandacht te besteden aan de jezuïeten". Van de andere kant heb ik leken horen klagen – op weinig fijngevoelige wijze – dat sommige jezuïeten menen het alleenrecht te hebben op de gave van de Oefeningen. Ze beschuldigen de jezuïeten er zelfs van, absoluut niet in staat te zijn de oude klerikale reflexen op te geven, waarbij leken nog steeds als onmondigen worden behandeld. Dat soort reacties mogen misschien wel tot op zekere hoogte gerechtvaardigd zijn; toch is het duidelijk dat er geen verandering van te verwachten valt. Maar vooral, ze vertolken niet de volledige waarheid.

In het kader van mijn werk aan het CSM heb ik veel te doen gehad met allerlei soorten jezuïeten. Van daaruit heb ik leren inzien dat het verlangen van de Sociëteit om samen te werken met de leken voortkomt uit een beslissing die werkelijk door de Geest is ingegeven; de bron ervan is duidelijk die liefde "die bestaat in wederzijdse mededeling" (GO 231). Ik heb de edelmoedigheid van Gods gave mogen zien die werkzaam is dankzij de beminnelijke en vriendelijke aanwezigheid van deze mensen die in dienst stonden, en nog steeds staan, van een zending waarvan zij intuïtief en onmiddellijk inzagen dat deze ruimer was dan het speciale charisma van de jezuïeten. Door hun "wijze van werken" heb ik ook die sterke liefde leren kennen die erdoor gekenmerkt wordt dat "wie liefheeft, geeft en meedeelt wat hij heeft ... en zo ook omgekeerd: wie geliefd wordt, geeft en deelt mee aan wie hem liefheeft" (GO 231). Daarnaast ben ik geleidelijk een echte partner mogen

worden, waarbij ik in het Centrum inbracht datgene wat de jezuïeten misten. Ik ging daarbij uit van alles wat samenhangt met mijn roeping als leek. Ik weet dat veel andere mensen die bij het werk van het Centrum betrokken zijn, leken en religieuzen, om soortgelijke redenen hun dank zouden willen uitspreken.

Ik beschouw mij thans als een ignatiaanse leek. Ik heb geen complexen jegens mijn jezuïetenvrienden in Quebec, en ben in staat om met hen op voet van gelijkheid een ignatiaanse dialoog te voeren. Maar ik kon slechts door een lang proces, dat veel geduld vroeg, zover komen. En onderweg liep ik enkele wonden op. Enerzijds diende ik te aanvaarden dat ik moest groeien en onderricht worden door mensen die meer ignatiaans waren dan ik. Dat betekende dat ik het van mezelf moest verkrijgen ermee in te stemmen door leden van de Sociëteit van Jezus te worden gevormd. Dat de jezuïeten hiervoor verantwoordelijk waren, was niet vanwege een soort theologische noodzaak, maar was eerder het gevolg van historische en culturele omstandigheden. Anderzijds vraagt de omslag die de jezuïeten zelf moeten doormaken, ook van hen een zeker geduld met een groeiproces. Wil men mensen worden niet alleen *voor* anderen, maar ook *met* anderen (dat was waartoe de Algemene Congregatie van 1995 hen uitdaagde) dan zal dat een mentaliteitsverandering met zich meebrengen. Dit veranderingsproces zal ondersteund worden door in de opleiding nieuwe wegen te gaan, en het zal pas na verschillende generaties werkelijk effect hebben. Vandaar dat ik na ongeveer vijftien jaar geestelijke en apostolische samenwerking met de jezuïeten, eerder bewondering gevoel dan gegriefd te zijn.

In deze fase van ons samen optrekken – of liever, in deze fase van het verbond dat wij vorm moeten geven om te komen tot een krachtiger apparaat voor de zending – zal naar mijn mening de Sociëteit van Jezus vooral voor de uitdaging komen te staan, binnen de apostolische werken die zij heeft gesticht te blijven samenwerken met haar partners. Wat het CSM betreft: de jezuïeten van de Frans-Canadese Provincie kozen in 1995 ervoor te komen tot een breed opgezet ignatiaans partnerschap. Dit initiatief bracht groepen mensen als partners samen in de Bestuursraad; ze waren gerekruteerd uit verschillende religieuze congregaties, vanuit de diocesane geestelijkheid en vanuit gewone mensen. Het werk is nog niet voltooid. In veel opzichten is het nog embryonaal. Maar het vertoont een vitaal vertrouwen in de toekomst van ignatiaans partnerschap voor de 21^e eeuw.

Maar waar ik mij zorgen over maak is het volgende: Zal bij de Sociëteit misschien niet de bekoring opkomen om haar eigen zending voltooid te achten, zodra het werk geheel kan worden overgenomen door partners die geen jezuïet zijn? Het zal een bijzonder sterke bekoring zijn omdat het aantal nog actief werkzame jezuïeten, in Quebec evenals in heel de Westerse wereld, in de komende jaren steeds sterker zal afnemen. Maar echt partnerschap zal onmogelijk zijn indien een van de veronderstelde partners volledig van het toneel is verdwenen, zelfs als dat gebeurt om plaats te maken voor rijpe en deskundige ignatiaanse volgelingen.

De wijze waarop tegenwoordig de jezuïeten hun werk verrichten, brengt ontegenzeggelijk met zich mee dat ze niet langer meer op dezelfde wijze als vroeger aanwezig zijn. Maar waarschijnlijk is het ook een grote bekoring, zich onder de schijn van het goede simpelweg terug te trekken uit een apostolisch werk. Partnerschap brengt met zich mee dat men liever iedere dag dan maar zo nu en dan met elkaar in gesprek durft gaan en samen durft optrekken. Vandaar dat het zo belangrijk is dat de jezuïeten een duidelijke en volledige plaats krijgen in het werk – niet met de bedoeling om het zegel eraan te hechten van een officiële goedkeuring van ignatiaanse zijde (de taak om een dergelijke erkenning te geven berust al niet meer bij de Sociëteit) – maar met de bedoeling om midden in de Kerk en de maatschappij het ignatiaans partnerschap volledig te beleven en mee te werken aan het opbouwen van een nieuwe ignatiaanse identiteit. Ik denk dat wat voor de jezuïeten overblijft ook nauw verbonden is met de oproep om mensen te worden *met* anderen, nadat ze zo edelmoedig en lange tijd mensen waren *voor* anderen.

Op weg naar volwassen partnerschap

De uitdagingen die het partnerschap van jezuïeten en leken met zich meebrengt, moeten gezien worden in het licht van de nieuwe plaats van de leken in de Kerk. In het geheel van de geschiedenis der christenheid is de opkomst van de leken als echte partners (en niet alleen maar als mensen die deden wat hun werd opgedragen) tot dusver alleen maar iets wat aan de oppervlakte plaats had. Zoals allen die bij de Kerk betrokken zijn, heb ik – met name door mijn functie als geestelijk leidsman – talrijke droevige verhalen gehoord van zowel leken als geestelijken in situaties van gedeelde verantwoordelijkheid. Soms lijdten ze onder onbegrip en vernederingen, of aan gevoelens van schuld en minderwaardigheid, of van tijd tot tijd zelfs onder de heimelijke vrees hun plaats te verliezen in het hart van de christelijke gemeenschap. In al deze al dan niet hardop uitgesproken klachten komt het onvermijdelijke gevoel van onbehagen tot uiting van een dialoog tussen mensen die proberen te komen tot een gemeenschappelijke taal en cultuur. Het zal tientallen jaren en meer vragen om te komen tot dit verstaan van elkaar.

Natuurlijk zijn er voorbeelden van succesvol partnerschap in de Kerk, maar deze halen slechts zelden de voorpagina. Uit het feit dat er zoveel diocesane synodes worden gehouden wil ik graag afleiden dat de Kerk er op constructieve wijze blijk van geeft, de wind van verandering positief, zij het aarzelend en slechts ten dele, tot zich te willen toelaten. Wij weten heel goed waar die wind van verandering vandaan komt, maar niemand heeft er enig idee van, waarheen ze gaat, afgezien van het feit dat het instituut een volledig nieuwe vorm zal krijgen. Maar je hoeft geen ervaren exegeet te zijn om tussen de regels door van alle decreten die na dergelijke bijeenkomsten wereldkundig werden gemaakt, voortdurende conflicten te ontwaren en onzekerheden omtrent kernideeën als synodale vorm en medeverantwoordelijkheid. Voor leken is de betekenis van deze woorden niet steeds dezelfde als voor geestelijken.

Ook in de ignatiaanse wereld worden de ervaringen op het gebied van samenwerking gekenmerkt door deze verwachtingen en onduidelijkheden. Om een voorbeeld te noemen: het decreet van de Generale Congregatie van 1995 over de leken werd door leken heel anders ontvangen dan door jezuïeten. Ook onder de jezuïeten zelf wordt heel verschillend geoordeeld over het belang van dit decreet voor het leven van de Sociëteit, en ik heb geconstateerd dat het in het algemeen meer geestdrift heeft verwekt bij leken dan bij jezuïeten. Na het internationaal congres over ignatiaans partnerschap te Rome heb ik kunnen zien welke verwachtingen van beide zijden niet met elkaar te rijmen waren - om niet te zeggen: regelrecht met elkaar in strijd waren. Zo hoorde ik de Algemene Overste van de jezuïeten de Gemeenschappen van Christelijk Leven op het hart drukken dat ze steeds zelfstandiger moesten worden, om zo echte partners te worden in de zending. Tegelijk hoorde ik leken er tegen in opstand komen dat maar al teveel jezuïeten vanuit puur jezuïtisch perspectief spreken over de GCL en de wijze waarop deze zijn zending verricht.

Wat dit laatste punt betreft: er is een vraag die op verschillende momenten tijdens het congres naar voren kwam, en die heel duidelijk laat zien waarom het gaat bij het streven naar ignatiaans partnerschap. "Wie is het die de zending geeft?" In het algemeen werd deze vraag gesteld door jezuïeten die er zich zorg over maakten dat zij geen vertegenwoordigers zagen van het laïcaat (hier opgevat in ruimere zin dan de GCL) die gemachtigd waren een institutioneel partnerschap vorm te geven dat in tegenstelling zou staan tot een partnerschap tussen jezuïeten en bepaalde individuele leken. In de Sociëteit van Jezus is de gang van zaken duidelijk: het is de Provinciaal (of de Algemene Overste) die zendt en die de gevolmachtigde woordvoerder is voor de jezuïetengemeenschap. Met leken kan het zo niet gaan. De vraag schijnt een gevoel van onbehagen te verwoorden dat ook door leken wordt gedeeld; onder hen hebben immers sommigen ervoor

gekozen geassocieerde leden van de Sociëteit te worden, om een formele band te verkrijgen met de zending van de jezuiten, en gezonden te worden door de Provinciaal .

Het nadenken hierover van de kant van de leken, met name van leden van de GCL, leidt ertoe dat men op een heel nieuwe wijze gaat verstaan wat het betekent gezonden te worden; het is niet een gezagsdrager die, zoals in de Sociëteit van Jezus, de zending verleent, maar de gemeenschap zelf, zonder tussenpersoon zou men kunnen zeggen. Vandaar dat iedere plaatselijke gemeenschap beschouwd kan worden als een onderscheidend corps, dat zijn zending toevertrouwt aan ieder lid. Daarbij volgt het – zo nodig – de richtlijnen van de grotere vereniging waarvan het deel uitmaakt, en eerbiedigt het het lekenkarakter dat kenmerkend is voor ieder van hen afzonderlijk – zoals gezin, werkring en dergelijke. Zo gezien brengt het leek-zijn een nieuwe zienswijze met zich mee omtrent het geven van zending en de mobiliteit die daar noodzakelijk mee gepaard gaat. Om het vierkantweg te zeggen: leek-zijn is niet een beperking waar men rekening mee moet houden, maar vormt een onderdeel van een echt ignatiaanse zending die anders is: wel ignatiaans, niet jezuïtisch.

De leken zijn zich nog maar nauwelijks bewust van een dergelijke ignatiaanse opvatting over dit soort zending. Waarschijnlijk zal ze enige decennia moeten rijpen. We staan dus voor twee vragen. Allereerst: hoe kan de Sociëteit van Jezus afstappen van de jezuïtische wijze waarop velen van haar leden de ignatiaanse lekenidentiteit opvatten? Vervolgens: hoe kunnen de betrokken leken, (ik denk hierbij in concreto met name aan de GCL en andere soortgelijke gemeenschappen) gebracht worden tot het inzicht dat zij als corps nog niet volwassen zijn geworden en nog de middelen van de Sociëteit nodig hebben om zichzelf te worden, een corps dat nog steeds naar de jezuiten kijkt om zijn wezenlijke ignatiaanse identiteit erkend te krijgen?

De verscheidenheid aan ignatiaanse leken-roepingen

Het corps van ignatiaanse leken zal uiteraard steeds pluriform zijn. Ignatiaanse leken vormen niet altijd een of andere gemeenschap, verre van daar. Vele leken werken naast jezuiten of in het apostolisch netwerk van de Sociëteit van Jezus, zonder dat zij een vaste band hebben met een ignatiaanse gemeenschap. Anderen zijn ignatiaanse geassocieerden of leden van een GCL-groep. Dit alles duidt erop hoe complex de identiteit is van de ignatiaanse leek, en welk een uitdaging met verreikende gevolgen het is, een partnerschap tussen jezuiten en leken tot stand te brengen. Eén ding is duidelijk: het partnerschap zal pluriform van aard zijn doordat de samenwerking op allerlei wijzen gestructureerd zal zijn en zal functioneren; zo niet, dan zal er van partnerschap geen sprake kunnen zijn.

Het CSM is op dit punt een interessant geval. Het werd gesticht door het apostolisch jezuïetennetwerk van de Frans-Canadese Provincie maar wordt slechts zelden aangeduid als een jezuïetenwerk. Volgens zijn grondregels maakt het thans deel uit van een officieel opgericht ignatiaans samenwerkingsverband. Betrokken hierbij zijn, naast de Sociëteit van Jezus als oorspronkelijke stichters, een groep congregaties van religieuzen, een groep wereldheren en een groep ignatiaanse leken. Iedere groep heeft een vertegenwoordiger in de Bestuursraad, hetgeen mogelijk maakt, voeling te houden met de behoeften van de verschillende afdelingen als uitgangspunt om de ontwikkelingen in de zending van het Centrum te kunnen blijven volgen.

Ofschoon het altijd mogelijk is verdere verbeteringen aan te brengen, dient aan één element zeker te worden vastgehouden: de vindingrijke visie namelijk die geleid heeft tot een vorm van partnerschap dat zowel een duidelijke structuur heeft als open is – een heel ander soort partnerschap dan dat tussen de instelling en de mensen die daarvoor werken. Want doordat er vrouwelijke religieuzen en wereldheren bij betrokken zijn, krijgt men niet langer een gevoel van polarisatie zoals wanneer het alleen maar gaat over het partnerschap tussen jezuiten en leken. Het

ignatiaans partnerschap krijgt erdoor andere kerkelijke dimensies. En deze zijn van wezenlijk belang, wil de pluriforme werkelijkheid van authentiek ignatiaans partnerschap volledig tot haar recht komen.

Persoonlijk maak ik deel uit van een ignatiaanse gemeenschap, de Community in Daily Life [CDL] die uit het CSM is voortgekomen. Deze zou wellicht op een goede dag uitgenodigd kunnen worden om tot het ignatiaans samenwerkingsverband toe te treden. Of dit wel of niet gebeurt, in ieder geval voel ik me zelf door mijn gemeenschap gezonden om op het Centrum te werken. In het Centrum is men er volledig aan gewend om in dergelijke termen over mensen die uit een religieuze congregatie afkomstig zijn, te spreken. Maar ik ben er vast van overtuigd dat het Centrum mij, omdat ik een leek ben, nog niet ziet als iemand met een zending.

Hiernaast krijg ik als verantwoordelijke voor de programma's mijn mandaat van de Bestuursraad (en daarmee ook vanuit het ignatiaans partnerschap). Door de directeur geeft deze Bestuursraad mij een zending die bestaat in de mij toevertrouwde verantwoordelijkheid in het Centrum. Aangezien het Centrum ook een apostolisch werk is van de Sociëteit van Jezus, komt daar nog bij dat ik een bijzondere band ervaar tussen mijzelf en de jezuïetenprovinciaal, met wie ik een gesprek heb tijdens zijn jaarlijkse bezoeken. Ik ervaar een dergelijk gesprek als een rekenschap van geweten, dat wil zeggen, het kenbaar maken waartoe men zich getrokken voelt en wat er in iemand omgaat. De rekenschap van geweten is zeer kenmerkend voor de stijl van besturen bij de jezuïeten.

Samenvattend kan ik zeggen dat ik ervaar dat langs drie ignatiaanse wegen Christus mij een zending toevertrouwt: door middel van mijn gemeenschap van leken, door het ignatiaans samenwerkingsverband en door de provinciaal. Ignatiaans partnerschap bij de zending krijgt in mij gestalte door de onderlinge beïnvloeding van deze drie met elkaar verbonden instanties. Alle drie hebben een persoonlijke en institutionele structuur waarbij ik mij persoonlijk betrokken voel. Ik zou thans geen daarvan kunnen prijsgeven zonder iets op te geven van wat onverbrekelijk verbonden is met mijn gehele betrokkenheid als ignatiaanse leek.

Ik ben ervan overtuigd dat mijn situatie volstrekt niet uitzonderlijk is. Ze geeft alleen duidelijk aan, hoe pluriform en complex de identiteit is van de ignatiaanse leek en het ignatiaans partnerschap, nu en in de toekomst. Ik denk dat we niet mogen toegeven aan de bekoring, de vele, vaak tegenstrijdige kanten van de ignatiaanse identiteit van de leek te vereenvoudigen. Eerder zouden we blij moeten zijn te leven in de ongewisheid van een ignatiaans partnerschap, dat in vertrouwen door het duister voortgaat, terwijl het tracht duidelijk zicht op zichzelf te krijgen. Wellicht is dat de prijs die we moeten betalen omdat we leven in creatieve trouw aan de geest van Ignatius van Loyola.

Verscheidenheid in partnerschap

Een van de meest vernieuwende samenwerkingsvormen inzake de zending is de betrokkenheid op elkaar van ignatiaanse en niet-ignatiaanse individuele personen of groepen. In steeds meer situaties worden christenen die niets afweten van de Geestelijke Oefeningen of die maar heel weinig weten van Ignatius' werk, gevraagd om sleutelposities te bekleden in ignatiaanse instellingen of ondernemingen van jezuïeten (zoals scholen, geestelijke centra of programma's van sociale gerechtigheid), en in sommige provincies zelfs binnen het bestuur zelf van de Sociëteit van Jezus. Ook komt het voor dat programma's die volkomen ignatiaans of jezuïtisch zijn, gedeeltelijk bemand worden door mensen met een andere religieuze achtergrond, of die totaal geen geloof hebben. Ze kunnen allemaal samenwerken op grond van waarden die ze gemeenschappelijk hebben. En natuurlijk zijn steeds meer ignatiaanse vrouwen en mannen betrokken bij geestelijke of sociale ondernemingen die niet afkomstig zijn van de Sociëteit van Jezus of christelijke kerken. Elk van deze modellen van ignatiaans partnerschap is belangrijk en van alle kunnen we veel leren.

Ignatiaanse spiritualiteit heeft wezenlijk te maken met het aangaan van betrekkingen. Wie zich door deze spiritualiteit laten leiden moeten dus verbintenissen aangaan met mensen die anders zijn – misschien maar een beetje anders (Rooms Katholieken die niet ignatiaans zijn, of ignatiaanse mensen uit andere kerken) of nogal verschillend (toonaangevende leden van andere kerken), of misschien echt anders (aanhangers van andere godsdiensten) of zelfs in hoge mate verschillend (mensen die niet geloven).

Het gaat om veel meer dan om een pragmatisch *faute de mieux*. Dergelijke verbintenissen worden ingegeven door een dynamiek die centraal staat in de ignatiaanse identiteit, de onweerstaanbare drang om grenzen te verleggen. Juist doordat ze anders zijn, delen deze anderen op geheimzinnige wijze in het opbloeien van een meer waarachtig ignatiaans partnerschap. Toegegeven moet worden dat deze vorm van samenwerking soms ver afstaat van een ignatiaans partnerschap dat zijn wortels vindt in puur ignatiaanse traditie; maar juist daarin is het goede ervan gelegen. Als men het risico van dergelijke relaties, zelfs op het institutionele vlak, niet zou aandurven, zou dit ingaan tegen de ignatiaanse geest. Deze geest streeft er immers voortdurend naar, de scheidsmuren af te breken, met name die welke een scheiding vormen tussen de kerken en de mensheid in haar geheel.

In Quebec zijn er sinds lang vaste verbintenissen tussen het CSM en individuele personen uit niet-ignatiaanse tradities. Veel medewerkers bijvoorbeeld, met name deskundigen op het gebied van de menswetenschappen, zijn afkomstig uit andere richtingen van spiritualiteit, andere spirituele groeperingen. Ofschoon dergelijke banden duidelijk vruchtbaar waren, was het van tijd tot tijd moeilijk hen volledig te integreren binnen de ignatiaanse totaal-visie. Inderdaad vormde, althans in de ogen van enkele stafleden van het Centrum en van sommige Frans-Canadese jezuiten, in bepaalde gevallen de samenwerking een probleem; het waren gevallen die problematisch waren omdat het specifiek ignatiaans karakter van het Centrum erdoor bedreigd scheen te worden. Het is heel duidelijk dat we hier te maken hebben met iets dat ver afstaat van een gevestigd partnerschap. Onvermijdelijk zal er een grote kloof zijn tussen de wijze waarop het Centrum de mensen daarbuiten zien en hoe de buitenstaanders het Centrum zien. Van de ene kant is er een reeks vragen over de wens naar samenwerking van het Centrum, en een andere reeks over de mate waarin de betrokkenen willen vallen onder de omschrijving van de ignatiaanse identiteit. Over dergelijke onderling verschillende opvattingen is het moeilijk onderhandelen: we hebben te maken met mensen die anders zijn, en dit woord geeft het goed weer. Maar het is een wezenlijk onderdeel van de ignatiaanse identiteit dat je weet hoe je met deze spanning moet leven.

Ook op institutioneel vlak is het CSM begonnen institutionele partnerschappen aan te gaan met verschillende groeperingen van buitenstaanders. Hierbij zijn wij afspraken gaan maken met de Faculteit van Theologie en Religieuze Studies aan onze plaatselijke universiteit, en ook met het daaraan verbonden interreligieuze studentenpastoraat. Door de band met de Faculteit is het Centrum in staat op het Centrum vormingscursussen aan te bieden voor geestelijke begeleiders. Het Centrum kan daardoor ook een bredere ignatiaanse invloed uitoefenen op de samenleving in het algemeen – per slot van rekening is de universiteit een openbare instelling. Ook wordt het Centrum erdoor geprikkeld zich meer gevoelig te betonen voor opvoedkundige waarden binnen de hedendaagse samenleving van het Westen.

Wat de overeenkomst met het studentenpastoraat betreft: naast andere voordelen zal deze het Centrum ertoe brengen meer rechtstreeks de oecumenische en interreligieuze dialoog aan te gaan. Ze is ook een tot het Centrum gerichte uitnodiging om na te gaan wat het betekent met een dergelijke dialoog op ignatiaanse wijze om te gaan. Dergelijke partnerschappen zullen in grote mate het ignatiaans zelfbewustzijn een ruimere inhoud geven. Met deze twee voorbeelden kan worden volstaan om aan te geven welk wenkend perspectief er voor het Centrum is. Dankzij zijn

geschiedenis is het aangekomen op een beslissend keerpunt en van daaruit kan het alleen maar verder gaan op weg naar stoutmoedige en originele vormen van ignatiaans partnerschap.

Conclusie: de ignatiaanse hoop

Aan het eind gekomen van deze overwegingen over ignatiaans partnerschap, wil ik beschrijven welke hoop ik koester aan het begin van een nieuwe eeuw die uitnodigt tot nieuwe vormen van ignatiaans partnerschap. Kern van die uitnodiging zijn de nieuwe relaties die tussen jezuïeten en leken tot stand zijn gekomen.

De bakens uit het verleden dienen er alleen toe om ons te herinneren aan de weg die we al hebben afgelegd. De tijd is gekomen voor een doorbraak in de Kerk en voor creatieve onderscheiding. Ignatiaanse spiritualiteit is een van de hulpmiddelen die door de Geest worden gegeven op weg naar een ontmoetingsplaats, een radicaal katholieke plaats, voor iedereen bestemd, een plaats van waaruit wij de "Kerk van de leek" kunnen binnengaan. In haar geheel zal deze Kerk gericht zijn op het dienen van de wereld. En het leven als leek zal de centrale sacramentele werkelijkheid zijn.

Op gevaar af beschuldigd te worden van geestelijk chauvinisme ben ik ervan overtuigd dat de ignatiaanse spiritualiteit, juist omdat ze de meest seculiere spiritualiteit in de geschiedenis van het christendom vertegenwoordigt, een profetische opdracht heeft in deze grote onderneming. Juist deze diepe overtuiging geeft mij de kracht om door te gaan, en heeft mij ertoe gebracht om hier te schrijven over al die vele jaren dat ik als ignatiaanse partner mijn zending vervul. Ik ben ervan overtuigd dat de nieuwe schepping die de Geest tot stand aan het brengen is in het CSM te Quebec, daarbij beïnvloed door de hele ignatiaanse traditie, ertoe kan bijdragen wegen te openen die vruchtbaar zullen zijn voor de toekomst. Bovendien wordt dankzij de verscheidenheid aan ervaringen de ignatiaanse identiteit zelf versterkt. Wij ervaren voortdurend het ignatiaanse *magis* – de "steeds grotere eer van God". En de ignatiaanse traditie zal vruchtbaar zijn voor de Kerk in haar geheel. Ze kan dienen als "het beetje zuurdesem" dat "heel het deeg doet rijzen" (1 Kor 5, 6).

*uit: The Way 42/4 (October 2003)
vertaling: Felix van Voorst tot Voorst S.J.*